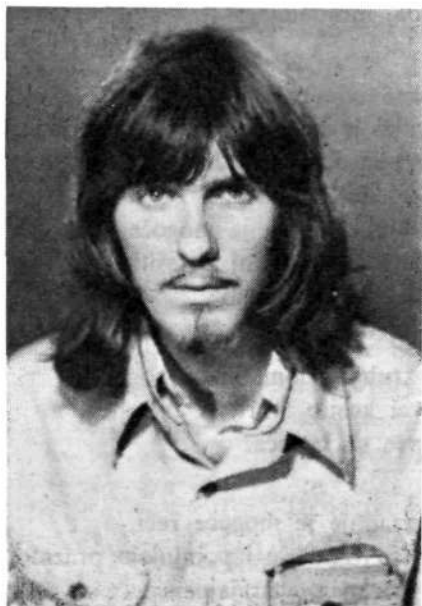

Murr, Murr, hočejo naju ubiti
za prav drobno korist,
mogoče še za kanec naslade ne!
Kar tako, ker nanese priložnost!
Kajti toliko téga je treba skusiti,
ker življenje leti!

Leta letijo,
ne, ker je tako prav.
Kaj pomladí pomlad,
ne, ker je tako prav,
Ali Svet cvete?

Zavozili smo,
a časa za premislek zmanjkuje!

Tomo
Rebolj

Nesmrtni Barnicz

(Odlomek iz romana)

V tem, v vsem tem je bilo nekaj, kar je preraslo meje običajne spogledljivosti; Barnicz je potoval skozi mesto s spokojnostjo, potem ko je ugledal vrzeli med, tako se mu je zdelo, nezrušljivimi zidovi povešenih hiš, najstarejši del mesta, tam, kjer so se svetilke majale v vetru, kjer je bilo življenje za globokimi okni še vedno vprašljivo, če ne že kar tajinstveno, oblegal jih je star molk, ki je prihajal iz najstarejših časov, z

zgodbami, s pozabljenim za seboj: tako mirno in v nepremakljivem vedenju o sebi, molk. Nad reko, na mostu, ki je bil z vso obliko določen za pre-mišljevanje, pa je obstal za hip. Tam spodaj, med zelenjem, ki se je razraslo, pa še vendar ni ničesar skrivalo, so bile smrdljive luknje, končanje odtočnih kanalov vsega mesta, da se je umazana voda zlivala, in ko se je penila, je bil

vtis slabosti, bruhanja, vse se je stekalo v reko in se kakor majhni, toda živi vrtinci izgubljal pod arkadami mosta; in z arkadami se je mesto pričeno: te hiše, ki so pričale o nekoč povsem drugačnem načinu življenja, o drugačnih izkustvih. Barnicz se je naslonil na ograjo tako, da je gledal proti hišam, ki so vtesnjene strmele z ozkimi okni v krive in globoke ulice, v mir, ki je dihal med njimi, v odpadke, ki jih je bilo čutiti v vsakem malo temnejšem kotu. Tedaj, da, tudi tedaj je bilo poletje, pozno in preživeto. In smeti poletja. Vse, kar se je nabralo in še nabiralo in še. Nekaj jih je prišlo mimo, ljudi, samo na pol jih je zaznaval, ko so se njihove sence dotaknile njegovih nog, potem pa izginile kakor duhovi v eno izmed smeri in bilo jih je mnogo, ozkih, neobetajočih smeri za tiste sence. Pravzaprav je čutil tako, kakor da bi bil popolnoma sam v starem, zapuščenem mestu; kakor da so tudi njegovi koraki in izziv grozljivo odjeknili, kadar je hodil vse počasneje, skoraj neopazno in skrivoma, čeprav se sencam ni moč skriti. Tedaj je odkril tlakovano in vzpenjajočo se pot, ki je šla ob okrušenem zidu naravnost k trdnjavi, mestni trdnjavi, tisti, ki je nenehno kakor središče vsega mrtvela nad mestom. Od tu je bilo videti samo konici dveh sivih stolpov. Ko je stopal proti zavitju pred njim, od tam bo nemara pogled na trdnjavo že razkrit, je pogrešal človeško kričanje in otroški jok, pogrešal je celo razcapano perilo, ki naj bi viselo razpeto nad uličico, kakšnega krošnjarja z neobritim, v uslužnem ponujanju že otrplim obrazom, a bolj ko se je bližal in ko je bil vse više, celo tako visoko, da je videl labirinte in most pod seboj kakor majhen trg, je tudi to splahnelo v mehko tihoto, ki ga je obsedala z razkrivajočo podobo trdnjavskih zidov. Pričelo je deževati, drobno in sivo. Pot se je končala sredi dolgega drevoreda, pod krošnjami kostanjev je lahko sedel na klop, od koder je nastajalo vse široko razvlečeno mesto. Trdnjava pa, da, trdnjava je nastala iz prosojnega dežja, ki je rosil dolgo, dolgo. Barnicz je pomislil, da je bil to prav tisti dež, ki mu je mokril obraz s svojimi bodljikavimi tipalkami, da je prestrašeno začuden dvignil pogled, ker je bilo, to je povsem razločno videl, kakor z otroško roko narisane prekinjene črte nekaj časa, kakor sivina ena sama nekaj časa, iz česar je nastajala trdnjava. Upiral se je tako v njen severni zid z dvema zverženima stolpoma na obeh straneh in s poglobljenimi linami in blazno strmečimi, da se je napravila prek njih pajčevina: pajčevina pa še bolj siva; tamkaj so se nanjo obešali večni ujetniki, ga je sladko obšlo, z rahitičnimi in zelenimi prsti so se obešali, s prsti, ki so bili kakor mokri, ker so se bleščali pred temo za seboj in tako ves čas nemirni in ves čas tipajoči; kajti ujetniki so z rdeče obrobljenimi očmi iskali zunaj, da bi nad vse zlobno spregledali kostanjevo alejo, njen pesek drobn, njena drevesa glinasta, kajti zid je alejo zapiral in ujetniki so nedvomno videli njen konec. Tako so poskušali. Tako so njihove oči ostajale starikave in solzne. O, le zakaj se izgubljajo pogledi in hočejo biti dež? Barnicz je sklonil glavo in se tiho smejal, bilo mu je prijetno in nenavadno, vse bolj se mu je dozdevalo, da je veliko njegovo pričakovanje, ko je upal, da bo Maja prišla: po kostanjevi aleji z vedrimi koraki. Ujetniki, ki so vedeli, da je pajčevina zaradi vsega, so si sredi dolgočasa, ko je bil v njihovih celicah samo duh nepremakljivo-

sti, izmislili deklico za kostanjevo alejo, da je drobna hodila tam nikamor, seveda, zaradi njihovega kratkočasje, zaradi naslajanja; tedaj so se jim razpotegnili obrazi v spako smeha in ostali tako, da so bili neznansko strašni, ko jim je po obrazih rasel rožnat mah. In to je bila njihova igra in vse njihovo obenem, je pomislil Barnicz. Tako so se igrali najbrž, dokler je bilo kaj sonca, zvečer pa, ko je prišel čas spanja, so deklico umorili. V spanju so njihove sluzaste oči ostajale slepe med okenci pajčevine. Tedaj tudi deklice ni moglo biti. A bila je kostanjeva aleja. Barnicz se je skoraj srečno ozrl po njej, prav ista in vsemu navkljub, ki so jih tudi med spanjem oživele krošnje glinastih dreves in se vse premikale druga proti drugi kakor v zaupnem šepetanju ali naklepanju zoper dnevno mrtvilo; šušljalo je, ječalo je, mrmralo je. Na severnem zidu so se delale sence in počele prav isto, toda molče, ker so bile večje in temnejše. Sence niso smele prebuditi večnih ujetnikov vse do svita, ko so na vekomaj določeni, da skozi blazne line bruhaajo krpe tišine. Aleja je imela svojo moč. Ujetniki so imeli svojo nemoč. In tako je bilo vedno. O, ali se še kdo spominja večnih ujetnikov? »Če bi kdaj pripovedoval o tem, ko mi sediš negiben v obraz, bi jaz zaprl oči in ne bi nič gledal, ne bi čisto nič.« O, ali se še kdo spominja zverženih stolpov na obeh straneh severnega zidu? Kajti stolpa sta bila kakor stražarja, ki njuna razgaljena rebra ni mogla raniti roka, ni mogel raniti meč, ni mogel raniti pogled, njuno neranljivost je tehtal Barnicz v zavesti, neranljivost, ki je bila prav nenavadna in vsa pred njegovim neumakljivim strmenjem, glej. Skrivnostna stolpa, kjer je okamenelo ožilje večnosti, kjer se je razcvetelo mrtvo cvetje navzdol in nikomur potrebno, da so se morivski pajki obešali prav na vsem neobzirno, edini kraljevski, ko ni nikoli nič zaživelo mimo njih; nekje pa se je zgodilo večkrat, je obšlo Barnicza, da smo zaslutili črne pajke z dlačičastimi nožicami in neprekinjeno krvavo sledjo vselej za seboj, kadar so se premikali po reliefu stolpov namreč, čeravno silno poredkoma, ker so bili prav oni izbrani med živimi, da kraljujejo mrtvim, v mirovanju pa je dostojanstvo nedvomno. Če bi deklica v kostanjevi aleji tako iznenada in kar sama od sebe odživela večnim ujetnikom, bi se najbrž zatekla v enega zverženih stolpov. Tedaj bi popadali pajki. Tedaj bi bila deklica nadvse živa in nadvse sama. Ujetniki ji ne bi mogli nič. A to se ni moglo zgoditi kar tako — kolikokrat, glej, smo se spraševali o tem! — nič se ni moglo pripetiti mimo budnih pajkov in mimo večnih ujetnikov, ki jim je na obrazih rasel rožnat mah. Nihče ni nič vedel, nihče ni nič vprašal. Tako trdnjava in kakor mogočna, ko ji je dež zagotavljal prosojno nezrušljivost, neminljivost prosojno. »O, glej, koliko večerov je že minilo v okrilju slabo osvetljene mize in vseh teh neskončnih čaš, v katerih sva zidala podobe ulic najjinih.« Mesto pa se je odkrušilo od hrapavih trdnjavijskih zidov in popadalo v neredu vsenaokrog v premišljeno kotlino in z neznanskim navdihom igravskih rok, Barnicz je pomislil: postalo nam je hudo nenadoma zaradi te podobe, kjer sta se srečali minljivost in neskončnost. Nekakšen vznemirljiv utrip. Tako mravljenje v steklenem in zazidanem labirintu. Tako je mesto umiralo v dan in se oziralo v trdnjavo; po preplašenih kanalih je mirovala smetanasta megla kakor strupene alge, s streh so se osipali mrtvi

napisi in ropot se je lepil v smetišča, obrnjena, na hrbet, ki so delala gorkoto v mrzlih jutrih. Zakaj se ne dvigneš megla, da bi se prebudili ljudje in da bi se prebudile naše luči v večer? Kajti vemo za čarobne večere, Barnicz je skoraj dvignil roko, ko se je spomnil, vzravnano se je zaziral nad pomanjšano mesto, vemo za čarobne večere, ko smo se v neskončnem tavanju posmehljivi odločili za nebo, zaradi rezkih vej našega spomina, zaradi vsega navsezadnje, da smo bili celo srečni. Zakaj? Mi ne vemo zakaj. O, kako nas je miza varovala pred vrtoglavico, da smo osupnili, za to mizo si nas odklonila, naključna prijateljica, rekla si, da ne maraš težav, za to mizo smo izsanjali prenavadni nenadoma težak bančni račun in vse stvari, ki smo se jih hoteli naveličati, da je šlo tako življenje mimo nas in nam pustilo v laseh nepojasnjeno radost in vse polno neumnih besed; o, kako smo se naslanjali na zid in se režali v asfaltno mokroto, kjer je luč posiljevala luč, da nam je bilo, kakor da smo obeleženi z glasbo, kajti nebo je bilo ogledalo, v katerem smo prepoznali svoje zmedene profile kakor spačene oblake; o, kako so ulice odnašale našo prvo veliko ljubezen, da so se izložbena okna usmilila in nam šepetala stekleno pravljico o veličini, mi pa smo kristalno objokani in krvavo ranjeni fakirji bežali v objem svojih dobrih prijateljev, ki so svojo bolečino odložili za hip, da bi jokali z nami; o, kako nas je vabila umazana reka, pa ji nismo čisto nič verjeli, ko pa so se tudi v njej potapljale luči z vsemi našimi bežnimi dotiki, s spominom našim, in tavalji smo med neštetimi podobami, da smo jim poklonili kdaj pa kdaj prisrčen nasmeh in tiho kontemplacijo, ki je bila nežno zlagana in vselej dobronamerna. Zdaj pa glej, kako skozi izmišljene prostore blodijo bankrotirani principi, da je to bolnost njih, ki so zaradi preobilja sanj pomešali vse svetove. Ah, moraš se odvrniti od teh grozljivih mej, moraš se ozreti nazaj, tja, kjer drhti nekaj kakor upanje ali pa celo upanje samo, naravnost v tisto, kar imenuješ ljubezen; ona prihaja utelešena v naključnem bitju, kot meso, ožilje s krvjo, meso s kostmi in z vsem, kar je več od tega, s pogledom, ki se konča v duši, s srcem, ki z bolečino spomni, da ne pripadaš čisto običajni vrsti živih bitij in da si ti tisti, ki lahko pomiluješ žival po dlaki, žival, ki ti nehote zaupa, pa spet zbeži v naslednjem trenutku, kakor da jo je zapustil spomin na tvojo mehko, dobronamerno roko, da je kakor ljubezen sama, trepetajoča žival z negotovimi, zbeganimi očmi. Barnicz se je ozrl tja v začetek dolgega drevoreda, pričakoval je, da se bo tam pojavila Maja, vedrih korakov, s svetlimi lasmi, Maja, ki jo je zaznamoval v mesto kakor otipljiv spomin, da bo poslej na vsakem koraku in v vsakem trenutku prevzet od njene prisotnosti; sploh ni čutil, da bi čemu podlegel, zdelo se mu je samo, da prisluškuje harmoniji sfer, da prisluškuje ubrani pesmi iz marmornih poetovih ust, naslanjal se je ves z vsem bitjem, z vsem duhom, z vso zmožnostjo dojemanja nadnaravnosti tega, za kar je bil povsem prepričan, da je ljubezen. Njegova ljubezen. Kajti vse se je potrjevalo v dogajanju: v tem namreč, da je zdaj, ko je gledal skoraj nepričakujoče, kot da bi vedel, da se bo vse brezpogojno uresničilo, v začetek drevoreda, tam je resnično prihajala Maja in natanko tako, kot si je zamislil, pod pisanim dežnikom se je zdela neresnično vabljiva, izmišljeno, pravljичno približevanje;

ah, koliko vsega in koliko radosti je bilo v tem približevanju, ki ga je prisililo v negibnost, miroval je sredi gorkega počutja, zdaj resnično poln pričakovanja, poln velike tostranske predaje: zaradi mesta tam spodaj, zaradi neznankega srečanja s skrivnostjo biti slehernega kamna, ki izgubljen med kamni povzroča neoporečno podobo, podobo resničnosti in vzrok za neresničnost, ko je tako mislil na Majo, ki je prihajala in jo je zdaj že jasno razložil, je vedel, da misli tudi na končanje, ne samo te radosti, to je bilo skorajda nepomembno, ampak na veliko, vseobsegajoče končanje, ki je tudi smrt, ves se je spomnil, da šele s tem doume ves smisel radosti, ki je tudi življenje in šele v tem življenju ljubezen, da je skozi ta drobni, nenehni kristal zaobjeto vse bivanje, da skozi odlomke lahko zajame celoto v nenaštevaniu, v gledanju, ki je gledanje otroka in njegovo otipavanje neznanega s srečnimi izkustvi, pa čeravno včasih bolečimi, vseeno. Izmikal se je omejevanju in vedel je, da več od tega ni moč doseči. Tedaj pa je tudi Maja prišla, in ko je stala pred njim s svojim pisanim dežnikom in nasmehom in malce nagnjeno glavo, je bil presenečen zaradi tega skoraj enkratnega uresničevanja, neponovljivega, se je zavedel, premik, ki bo ostal kot večerni okus, kot nekaj sladkega in zato malce večji kot navaden spomin. Sedla je tako poleg njega na klopco in bil ji je hvaležen, ker je molčala, samo naslonila se je nanj, da je prebral iz njenega dotika varnost, ki jo je začutila s tem nedvomno, bila je, kakor da ne diha, kakor da je v tem trenutku umrla v njegove občutke in se tam vsa razdala, vsa razsejala, tisočkratna Maja; objel jo je okrog ramen in potem je rekel z vsem božajočim, tankim egoizmom, ki mu je plal v zavedanju, da jo drži v rokah in da je pričakovane izpolnjeno: »Vidiš, čakal sem te.« »Saj sem vedela, da me boš čakal,« je odvrnila, dovolj tiho se je zasmejala in mu razmršila lasce: »Ti neumnež.«

Ko je prinesel svoje reči, in bilo jih je malo, vsega za eno potovalno torbo, iz svoje sobe, sploh se ni poslavljaj od nje, samo ozrl se je, kakor da je že zdaj samoumevno, da se vrne slej ko prej, v stanovanje Valterja mlajšega, se je že večerilo in nebo je bilo rdeče prepredeno z madeži oblakov, ni se mu zdelo, da počenja karkoli odločilnega, da se bo zgodilo karkoli, kar bi spremenilo določene reči, samo dogajalo se je nekaj, je mislil, nekaj dovolj pomembnega, pa bo kljub vsemu nemara prineslo nekaj kakor izkustvo, da se bo še o čem prepričal in še za kaj odločil; bilo mu je bolj vseeno. Valter mlajši pa je bil strt v svojem trpljenju, sredi ogroženosti, ki jo je nadvse cenil in morda bolj nezavedno tudi upal vanjo, zaradi spremembe kajpak, plazil se je po stanovanju in večkrat omenil, da je zdaj ob vse, kar je predstavljalo njegovo umetniško potenco, ob otroke torej, ob ženo. Pa vendar ni bilo nič izgubljenega, nič odločeno v brezkompromisno dejanje, zato se je zdelo Barniczu smešno vse skupaj, predvsem pa Valterjev teater, bil je prepričan, da ženina preselitev k staršem ne pomeni nič, za kar bi se bilo vredno obešati, in je to tudi povedal, bolj zidovom, ker Valter mlajši nikakor ni hotel porušiti tragedije svojega trpljenja, kjer se je spet potrjeval kakor nesrečni umetnik menda. Skupaj sta uredila stanovanje tako, da bi obema ustrezalo, potem pa sta sedela sredi slik, sredi potokov barv,

ki so se zlivale na vseh zidovih v Valterjeve oblike: oblike hiš, ulic, dreves, človeških portretov. Tako, tako nekako, da bosta spodbujala drug drugega.

Predvsem pa sta šla in kupila vino.

Med Bachovimi koralnimi sencami je z njima bedel Marijan, nespremenjen in z vsem mladostnim okušanjem, ko je miroval v velikem stolu, da bi ga Valter mlajši naslikal.

In vendar, glej, je bilo tveganje; Barnicz se je ozrl v bleščečo luč in mislil na tveganje: bilo je v tem, da si je dovolil to igro življenja, prebivanja z nekom, pa čeprav je vedel, da gre samo za majhno, neznatno poglavje, ni pa slutil posledic, posledice pa vedno so in človek ne more nikdar preceniti njihovih razsežnosti, zato je tveganje, zato, kadil je in srkal vino in se naslajal v tem zavedanju tveganja, bilo mu je, kakor da je nepripravljen stopil v ring, bolj kot sodnik, zdelo se mu je, da bojo šli udarci zanesljivo mimo njega, ne bojo se ga dotaknili, tako dvignjenega nad ceneno bitko, vendar pa bo večkrat prisiljen biti sodnik, nemara pa je to še teže, še teže. Opazoval je Marijanov profil, ki se je bledil med dolgimi lasmi, Barniczu je bilo, kakor da skuša spremeniti tok misli. Marijan pa se je smejal nekaj, a je bilo očitno, da smeh ni pristen, kajti nekaj odsotnega je zevalo v njem in ga budilo v kdo ve kakšne sanje. Tako so se sanje nenehno porajale, bedele so v slehernem trenutku, ki je bil dovolj nepomemben zanje, sanje, ki so včasih zbudile bes in nemogoče, otročje domislice, Barnicz se je spomnil Marijanovih načrtov in se posmehal, vsak se čuti velikega in dovolj močnega v večnem begu, dokler ne spozna beg za beg, dokler se ne spogleda z zmoto, ki ga je vse doslej povzdigovala; o, izgubljenost sredi ljudi in sredi predmetov, neopazno naprežanje, tako je bilo, pa kljub vsemu vedno znova.

Kasneje je prišel Romeo in bil je pesnik, dolgo se je z vsemi pozdravljaj, ko pa je govoril, je iz njega prihajal rum. Zelo pridno je sedel v kotu, Romeo s črno brado in vselej sključen naprej, da je dajal vtis razmišljanja.

Hodila sta med starimi hišami, prenehalo je deževati, da je zdaj samo prijeten hlad vel med zidovi kakor očiščenje starih zidov in številnih vrzeli med zidovi, luči iz obnovljenih lokalov, ti pa so bili predvsem ribji, so se lomile čez tlak in razvlekle njune sence; sicer pa je bila prav nenavadna tišina, v katero sta se sprehajala s počasnimi, previdnimi koraki, da jima je bilo prijetno.

Zdaj se je zavedel, kako neguje čustvo, ki je kot nenaključno nasprotje priplavalo od nekod, od tam morda, je mislil, ko se je ozrl v mirijado zvezd, prikazovale so se zdaj iz čudne barvitosti večernega neba, skozi razjasnjenje, ki ga je storil dež, prav od tam nemara, čustvo iz vseobsegajočega srca, da bi pokazalo tudi to, morda edino pravo pot k neskončnosti, ali pa to blodnjo, to veliko zmoto, ki se je rodila iz preobilja človeških sanj in domislic, to pot, ki bo nekje, ko se bo zavedela sama v sebi svoje nezmožnosti in utvare, obstala kakor okamenela in začudena, ker se niti izživeti ne more sama v sebi, odpadla med bolj boleče izkušnje, med spomine, ki vemo zanje, pa se jih nočemo spominjati; morda nas je malce strah, morda še vedno ostane toliko nespoznanega, da nas je strah, ah, zaradi tega, zaradi

rok, ki so tako animalično prisotne in nenehno terjajo dotikov, zaradi tostranskih pogledov, ki z naslavo vedno znova tavajo po že nešteto krat prehojenih poteh znanega obraza, znanih oči, znanih ustnic, zaradi besed, ki nešteto krat ponovijo nekaj, kar mora biti golo dejstvo, saj to nemara je, a se je treba vedno znova prepričati, prepričati, zaradi vsega tega in še polno drugih neznatnih reči, gibov, misli je treba biti do zadnjega diha in do zadnje možnosti prisoten, ne glede na vse ostalo: četudi prizadeneš in si prizadet, četudi preganjaš in si preganjan. Vztrajati, je prikimal in je vztrajal, da ni zaradi preobilja Majine prisotnosti pobegniti v eno temnih uličic in si razhladil čelo na kamnu, na mokroti kamna, da si ni nasilno priigraval resnice, ki bi zanikala vse skupaj, in ko je tudi to premagal, ko se mu je njuno sprehajanje spet zazdelo povsem navadno in srečno, ko se je prepričal, da se ne more izgubiti zaradi preobilja, se je nasmejal: vsemu naokrog in vsakomur, ki sta ga srečala, tiho in komaj opazno.

Stopila sta v mavrico luči bolj odmaknjenega lokala, kjer ni smrdelo po ribah, med številnim cvetjem, in Barnicz je videl, da ni umetno cvetje, sta prišla v majhen prostor z mizami in stoli in tiho glasbo. Tako so bolj odmaknjeni kotički mesta, najbolj odmaknjeni, da se povsem zanesljivo izgubiš, če ti je po volji, trepetali svoje samostojno življenje v labirintu starih poslopij in spomnil se je, da jih je šele sedaj odkril, sedaj, ko se je sprehajal z Majo, prej so se dogajali mimo njega, ti in tem podobni, zahajal je samo v osvetljena središča zmede, besedičenja, prikazovanja, v večer boj za obstanek svojega jaza in z zmotnim mišljenjem, da mora biti tvoj jaz vedno prisoten kot nekaj pomembnega v vseh preostalih jazih. Tu pa je vse mirovalo in nihče ni nič zahteval, zdelo se je, da je tu življenje pozabilo živeti resničnost in postalo kakor morsko valovanje, ki ga v vsej neizmernosti nič več ne vznemiri in ki mu je tudi tiha glasba z vsem svojim bitjem pokorjena. Videl je, kako veliko olajšanje je nespoznano sedeti v polmraku in vendar med ljudmi, celo v javnem lokalu, in kako velika sreča je, da od vseh ljudi samo nekdo, za katerega želiš, da je prisoten, ve pravzaprav, da si, da nosiš svoje ime in svoje delo, da daješ svojo ljubezen, ki je več ne tehtaš. Oh, in nekoč se priplazi trenutek, ki določa minljivo! Misel na to ga je zazibala v polpremišljevanje, da je pričel govoriti o Landermanu, o tem, kako se z Landermanom pogovarjata, kako snujeta, kako sta zasnovala barko, govoril ji je z umirjenim, enakomernim glasom, da se je vsa naslanjala nanj in mu prisluškovala kakor zasanjano. Zazdelo se mu je, da je ravno v tem človek najbolj enkrat, v darovanju pravzaprav, kajti daroval je skrivnosti, ki so bile njegove in Landermanove, daroval je besede, ki jih je hranil v sebi kakor nekaj, kar je pretehtalo vsakdanjost in ga povzdigovalo, zavedel se je celo, da v tem trenutku ne bi ničesar več ohranjeval v sebi, kakor da je Maja postala del njegovega telesa in s tem tudi del njegove notranjosti.

Tedaj se je domislil tiste Maje, ki je že prej prebivala v njem in ki ji ni mogel določiti obraza, ki je bila kakor silhueta, ko si jo je umislil; vse bolj je bil prepričan, da se je tokrat utelesila, izpolnjevala je namreč vsa pričakovanja, zunanja in notranja. Bila je prava. Ali je sploh mogoče vse

to, kar se je iz neresničnosti nenadoma prelilo v resničnost, izživeti? Izživeti z dotikom, s poljubom, z besedo . . . Kako povedati?

»Zakaj si nehal govoriti?« je vprašala Maja.

Ves se je nagnil v to, kar se mu je odstrlo; da, samo v molku je vsa izpovedljivost neizmernosti, samo v breznu med besedami, v lesketanju draguljev, v srebrnem lesku prepadov, največji, neponovljivi molk, tu je vse, tu je tudi pesem, poezija,

človek pa, človek, ki je utelešen,

ki mu je dano, da za hip zaduha z breznom, ki mora nekje nekoč zakričati brezno, ta človek se mora zaradi utelešenosti vrniti v edino možno komunikacijo neizmernosti, ki mu je dana: v molk. Tako je v molku vse. Potem, seveda, potem se tudi konča z molkom in tedaj ni solz, ni preklinjanja, sploh ni izgube, je samo vedenje o izgubi in nekaj, kar spokojno krvavi in se preliva z mnogobarvno zanesljivostjo. V kaj? V osamele sprehode, v besede, v spomine, v roso trav, v šepetanje drevesnih krošenj, v bledo modrino neba, v prelet ptic, v smisel sredi nesmisla izgub, ki je neustavljivo življenje.

Smehljaj se je iz nekakšne zalite blaženosti, a je bil trezen.

»Zakaj si nehal govoriti?« je spet vprašala Maja. »Še mi pripoveduj o Landermanu in o sebi.«

Kako blede so bile besede, ki so se kotalile kakor kamnite kroglice na lepo izdelano mizo, za katero sta sedela; kako hladne, ko pa v resnici sploh ni govoril o Landermanu in o sebi, ko je hotel vse kaj drugega povedati, vse tisto, kar mu je tlelo v mislih z nasilnostjo bujnih trav; ne, ničesar ni bilo moč povedati z besedami. In ko ga je Maja sprašljivo nasmehljano gledala, se je nagnil in jo poljubil. »Saj ti pripovedujem,« je rekel, »ves čas, brez nehanja.« »Pojdiva,« je rekla in ga božala po licu.

Zdaj, ko se je vlaga nabirala v zraku, je od vsepovsod prihajal smrad pritajenih smetišč, kakor njih oznanjevalci so se ob stenah vlekli pijane postave in nesmiselne roke so zdaj pa zdaj segle proti njima; še kasneje, ko sta že stala v parku sredi bolj belih poslopij in med budnimi lučmi, ki so se bleščale skozi nanizana okna, je bilo Barniczu slabo, zelo slabo.

Peljali so se s taksijem; tudi v noči je bilo čutiti utrujeno poletje in kakor da so tam po pločniku odzvanjali koraki Abrahama Kosa, dokončno zaznamovani pločniki, včasih pa tudi temne postave njihove, Valterjeva obilna in oblastna, Marijanova neodločna, Romeoova sključena in tanka, Barniczeva postava, postave, ki so se premikale, vendar pa so se peljali v taksiju in Valter mlajši je pripovedoval nekaj smešnega čez ramo, ko je sedel spredaj pri vozniku. Marijan se je spet smejal in včasih tudi Romeo. Mesto pa je minevalo in slednjič so zavili med ograjenimi vilami in zgoščenim drevjem proti hiši, kjer je razsvetljenost oznanjala lokal, do sem je prišel tudi vonj po jedeh, pečenih na žaru, nekaj zadušeni glasov. Na velikem vrtu se je pod številnimi stilnimi svetilkami dogajalo žretje in popivanje.

»Mislim sem, da se še danes vrnem domov,« je odsmehljal Romeo in nekaj vljudno prikimal, da ga je Valter mlajši lopnil po ramenu in odvrnil,

naj si nikar ne razbija glave zaradi takih reči, da bo lahko prespal v novo pečenem ateljeju, če bo hotel, in tako dalje.

Posedli so med zmešnjavo vonjev.

Med bleščanje steklenic, slastno vino, belo vino z mehurčki in kakor v kakšnem podtalnem gibanju, med tako na mize postavljene užitke se je oziral Barnicz in skoraj težko dihal, zdelo se mu je, da se mu je težko, prenapeto poletje, ki je šlo h koncu, zleknilo v pljuča kakor pravljicična zverina, ki bruha ogenj in z ognjem ogreva do opeklin telesa grešnikov, tistih namreč, ki so nekje pogrešili, pa se ne morejo spomniti, kje, vendar pa zelo dobro vedo za svoj greh; nemara greh bivanja v tej obliki, v tej pogojenosti, nemara, toda če je tako, tedaj zahteva zverina poniževanje, največje, bedno, ki je v moči človekovi, da ga uresniči; in zakaj je? Barnicz se je posmehtil nestrpnosti Valterjevi in natakak je že nekajkrat prihitel mimo s prezaposlenim prikimavanjem. Poniževanje, da se ubiješ, da se pokončaš v slepi veri, da si storil pomembno dejanje, navaden podpis za omejenost, čisto navaden z navadnim peresom; dano ti je, dano zaradi preizkušnje, premagati jo pomeni premagati zverino v sebi, ne zakričati, ne udariti, tudi to, tudi to. »Natakak!« je zavzeto poklical Valter mlajši in tako, da je s kazavcem potrkal po mizi, nekaj mu je pomagal tudi Marijan z bolj slabotnim »natakak!«. »Saj bo, saj bo,« je miril Romeo, Romeo, ki ni prenesel hrupa in tako očitnega nemira, zakaj sam je bil vse preveč nemiren v svojem vsakdanu in vse preveč glasen v svoji duši, to je vedel Barnicz in imel je rad Romea v tej volčji zapuščenosti in kadar je Romeo rekel, da živi kakor volk. Bil je pravzaprav povsem živ poet. »Če me boš obiskal,« se je sklanjal proti Barniczu in si s prstom hodil v črno brado, »mi prej sporoči. Sem silno poredkoma doma, pa bi bilo neprijetno, če bi se zgrešila, veš.« Zelo ga je skrbelo, da se ne bi zgrešila, privzdignil je obrvi in strmel, kakor bi se hotel prepričati, da bo Barnicz zanesljivo tako storil. »Seveda, Romeo,« je rekel Barnicz, »sporočil bom.« Ni prav vedel, kdaj sta se menila o tem, a je pristavil: »To bo verjetno zelo kmalu, zelo kmalu.« Ah, sreča, da imaš v danem trenutku pred seboj steklenico! Pili so, besede so bolj osamljeno kapale med trenutek okušanja. »Kako pa delo?« je vprašal Barnicz. »Slabo,« se je nasmehnil Romeo kakor v opravičevanje, krivda se mu je zarisala v valovitih gubah na čelu, »slabo, saj veš. Nimam ves dan na razpolago. Tisto, kar mi ostane po tovarni (seveda, Romeo je delal v tovarni in to dejstvo je kakor prekletstvo nosil s seboj ter ga tudi oznanjal), ne morem in ne morem zbrati v osredotočenju, v pisanje.« »In popivaš.« »Da, tudi to je resnica, vendar . . . Saj veš, živim kakor volk. Toda zdaj imam nekaj v načrtu, zelo obsežno je in samo sredstev mi manjka.« O, vem, Barnicz je na dušek izpil, neumno se mu je zdelo, o, vem, kako se načrti rojevajo, kako strateško jih je moč zarisati skozi sanjarjenje, in tudi to vem, kako bledijo; vse to je vedel in pil, vino pa mu je prijalo kakor balzam za raztrganost, ki jo nemara prinese tudi slabo, utrujajoče vreme.

Ampak če je pogledal oblake, slutil jih je onkraj luči v nočnem, nad to pokrajino nagnjenem nebu, ah, čudodelne oblake, ki so v svojem komaj opaznem premikanju in menjavanju oblik spomnili na prihajanje, masivno,

neskončno prihajanje iz globin, njihova nespremenljiva in kipeča belina, če jih je pogledal tako, da je priprl oči in se nagnil nazaj, da se mu je naslon stola zarezal v hrbet z bolečino, ki ga je opominjala, kje in kakšen se nahaja, tedaj mu je bilo, kakor da ni nikogar, ki bi ga bilo vredno sprejeti v svojo spoznavno bližino, tako mu je bilo, da bi ob bežnem zavedanju, ki se je potrto hranilo iz spomina, zaklical v čudežno sliko, ki bi na platnu nedvomno delovalo silno nedomiselnost in kičasto, zaklical bi Majo na primer ali Landermana na primer, zaklical bi čas, ki ga je vse manj pogrešal, kljub njegovi sladki prisotnosti (kaj ni bil to pogoj za njegovo dokončno izginitev?), še enkrat bi ga pomiloval z vsemi prsti narahlo, kakor iz gline bi še enkrat pooblikoval tako podobe kakor besede, čeprav bi bilo premalo, preskromno brez vseh tistih besed, ki se jih je zdaj, ko je bilo vse tisto zanesljiva minljivost, tako spomnil, tako, da jih je skoraj izgovarjal sredi vsega nalivanja in žretja, sredi odlaganja koščic in sredi pomakanja v ostre začimbe, s čistimi usti sredi zamaščenih, povešenih in vse pretolstih ustnic omejeno zamaknjene obreda. Zaradi tega je bil vesel Romeove prisotnosti, njegove košččnosti in tiho spolzkih, kakor gorčica pikantnih besed, okusa, ki ga je Romeo vsilil v barvo glasu, zaradi tega.

Valter mlajši se je s pogledom hihital za natakajem in tja med mize, vprašal je s precej odločnosti v glasu: »Ali si bomo privoščili kakšno hrano?« Potem je zavzdihnil, ko je pristavil: »Vem, da se umetniku ne spodobi, da bi nosil v usta tako banalna sredstva, kot je hrana, vendar pa se mi tudi zdi, da se mi kolena tresejo od lakote.«

»Hrana je za svinje,« je omenil Barnicz.

»Tako čudovite živali,« je prikimal Valter mlajši in z jezikom to jasno ponazoril.

In sta jedla, Valter mlajši in Marijan namreč, ganljivo z občutkom, medtem ko je natakaj z živčno vljudnostjo oznanjal, da nameravajo zapreti. Barnicza je spominjal na košček mesa, ki je sicer ves pretaknjen ostal na zamaščenem krožniku.

Če za te lepe kite bi prijel . . .

Dante Alighieri (1265—1321) je znan predvsem po svoji znameniti Božanski komediji; že pred njo pa se je v svojem času uveljavil z liriko, ki je najpomembnejši rezultat sladkega novega stila (dolce stil nuovo), uspešnega pesniškega gibanja italijanskega srednjega veka. Osrednje pesniško delo te šole je prav Dantejevo Novo življenje (La vita nuova), za vso to liriko pa je značilen predvsem kult ženske kot najvišje lepote in kreposti, zato je tudi ljubezen v njej skoraj praviloma estetsko kontemplativna; čutnost je skrbno zasrta, odkrivamo jo predvsem v njenem negativnem učinku, v silnem trpljenju zavrnjenega oboževalca. Takšen odnos do ženske in ljubezni je najčisteje izražen prav v Dantejevi pesniški upodobitvi Beatrice.